

Изази сваке недеље
на читавом табаку.

Дописи шиљу се уред-
ништву, а претплата и
огласи А. Пајевићу у Н. Сад.

Г Л А С   Н А Р О Д А.

Цена је листу:
на годину . . . . . 3 фор.
на осам месеци . . . 2   "
на четир месеца . . . 1   "
за Србију годишње 4   "

ЛИСТ ЗА НАРОДНЕ СТВАРИ, ПРИВРЕДУ, ПОУКУ И ЗАБАВУ.

ЗА ОГЛАСЕ ПЛАЋА СЕ 5 НОВЧ. ОД СВАКЕ ВРСТЕ И 30 НОВЧ. ЗА ЖИГ СВАКИ ПУТ. ЦЕНЕ СУ ЗНАТНО НИЖЕ ЗА ОНЕ
ОГЛАСЕ, КОЈИ ШТО ЧЕШЋЕ ИЛИ У ШТО ВЕЋЕМ ОБИМУ ИЗЛАЗЕ У ОВОМ ЛИСТУ.

НАШ ОПШТИНСКИ ЖИВОТ.

III.

Наш народ није се толико умно развио, да познаје како ваља дужности, што их на се мора примити у друштву сваки појединац, па да се друштвом постигне оно, на што човек имаде права од природе, а то је: да је срећан, задовољан и да се развија. Ал' није то друкчије ни с другим, па и најобразованијим народима. Данас нема на широком свету народа, што би му већина чланова познавала тих дужности како ваља. То се има приписати томе, што језгра, маса свију народа још никако не мари, нити уме мислити. За то велика већина данашњег људског друштва, не схватајући праве и потпуне цели и задатка друштва, схвата само једнострано користи, што их друштво ваља да пружа човеку. Велика већина људи непрестано још мисли, да је сва срећа и задовољство човека само у томе, кад је подмирио своје телесне нагоне и безбројне жеље и страсти. А чије се мисли крећу у границама, које једва надмашају границе мишљења развијенијих животиња; ко сматра, да је постигао највећу срећу и блаженство, кад је задовољио своје телесне нагоне и страсти: тај нема друге бригае до о том, како ће доћи до средстава, којима ће подмити своје телесне захтеве.

Па ипак нема данас у Јевропи тако дивљих, тако сурових народа, да не би осећали и неке друге нагоне, неке друге потребе, што су много узвишеније од потреба и нагона телесних. Сваки човек, ако већ није огрезао у суровости зверској и зверском дивљаштву, осећа, да га нешто гони да говори и да ради само оно, што не одбацује, чему се не противи разум. Тај невидовни нагон, то је она искра у животном пламену човеком, која га разликује од дивљих зверова и која је једини чврсти темељ правог човековог друштва. Тај виши нагон, нагон је наравствени, морални, који захтева да чинимо онако, како наш разум, како разум друштва за добро налази. Па за то, што у природи човековој леже оба ова нагона, за то и не

може бити речи о правој срећи, о правом задовољству човеком све дотле, докле се не задовоље оба ова нагона. Да је то баш тако, уверићемо се с места. Узмимо човека, који је учинио нешто, што се не слаже с разумом. Ко ће рећи, да је тај човек задовољан, да је срећан после тога дела, ма да је подмирио своје телесне нагоне, и ма да не мора стрепити за своје дело од гоњења судског? У тренутку, кад је учинио дело, говући својој страсти, својој необузданој себичности, мож' да; али „брзо долази кајање“. Да само подмирење телесних потреба још није оно, што се зове човекова срећа и задовољство, види се и отуд, што човек губи мање више и саме телесне захтеве, кад је учинио нешто против разума, против вишега свога нагона. Ко је ручао, ко спавао слатко, кад га је „савест гризла“? Колико је људи, којима растерује „зла савест“ небројене ноћи санака са малаксалих већа? Јесу ли ти људи срећни, ма се каљужали у проклетом злату, за које се — срам нек нас је — може купити данас све? Јадници, несрећници су то. — То је још срећа, да прскају у најдубљој унутарности човековој божанске искре, које осветљују мрачну гудуру, што се по њој витлају грозне хавети телесних страсти, те можемо мимо њу да прођемо, само ако нас је воља! Јер да није тих искрица у природи човековој, да није у њој вишега човековог нагона; јадно би изгледало најмилије чедо природино — човек.

Из свега, што рекох, јасно је, да је права срећа човекова и човеково задовољство, што га може постићи само живећи у друштву, само она срећа и оно задовољство, што га човек осећа, кад је задовољио подједнако оба своја нагона. У складности између телесних и наравствених нагона је право блаженство на земљи, блаженство, којим нас теше тамо испод зелена бусена над нашим костуром. Али је исто тако јасно отуд и то, да су дужности човекове у друштву врло велике и разне, као што је грдна и разна корист, т. ј. право што га у дру-

штву уживамо, и да је оно најмањи број наших дужности и права, што је забележено у разним зајонцима, у разним књигама о правима и дужностима човековим, у којима је написана, понајвише голема неправда, ма да им је свака трећа реч „право“ и „правда.“ Само ко уме и ко хоће да чита невидовне, неписане чисте, ни чим не окужене и ни чим не угушене мисли развијеног човечанског духа, само тај ће догледати и распознати све те силне дужности, што их ваља да подноси ради праве своје среће и среће свачије, и ради свога и општега напретка!

Није крив сиромаш наш народ, као што није крива ни језгра, маса других народа, што се није толико умно развила, да увиђа све те дужности. Прошли векови тукли су у главу језгро свију народа, понижавајући га до скота. Данашње друштво једва је почело чистити трулеж, што нам је остао у наследство од пређашњих покољења. Али докле год устраје стање садање; докле неколицина левентује пливајући у благу и беспослици измишљајући нове потребе и нове жеље, а маса, језгро друштва и народа троши све своје време и све своје телесне и умне силе у набављању средстава, што су му потребни за телесни живот; докле се не настане око тога, да се језгро друштва подигне из кола глупости и суровости: дотле ће ваздан бити маси сва брига, да подмирује своје телесне потребе, које су и тако прече од виших наравствених нагона, јер нема живота, ако њих нисмо задовољили. А да је дотле прави развитак човеков само празна реч; да ће храматити друштвени живот у сваком правцу, било у ужој ил' широј општини, било у држави и међународним одношајима држава и у опште у свима јавним и приватним пословима и одношајима појединаца и приватних друштава, то је на длану; јер ће свако ићи само за тим да задовољи само себе, па стало то сучовека му гор-

ких суза и уздаха па и самог живота, упропастило то друштво, државу и општину. О томе нас најбоље уверава садањи развитак друштва. Куд год данас погледимо, онажамо, где је друштво човеково грчевито прионуло само око тога, да створи средства, којима ће лакше доћи до онога, што је човеку потребно за живот, а већим делом до онога, што му је потребно, да намира своју никад незајажену неситост у жељама. Кад погледамо прорачуне држава, наћи ћемо, да се стотинама милијуна троше на жељезнице и у опште на комуникациона, саобраћајна средства (што и треба да се троши), на војску и т. д. а врло мајушне, несарамерно мајушне своте на човеков телесни, умни и наравствени развитак, као што је у опште то поље напуштено до божје воље.

Али како се из овога стања не може ни куд, јер се оно не да махом променити; то не сме скрстити руку нико, ко боље и даље види; дужност је свачија да ради свугде и сваком приликом, да обавештава, поучава и упућује не мислећу масу. Јер ваља знати, да је глупост најтврђи штит оним накленим силама, што изопачују човекову природу и задржавају садање стање. У интересу своме и интересу човечанском дужан је човек то чинити. Тако звана „интелигенција“, под којом ми разумемо све мисаоне људе, и која је позвана, да друштво води и њиме управља, нека не мисли, да је свој посао свршила тиме, што је у скупштинама и саборима створила законе, којима се опредељују одношаји чланова у друштву према самоме друштву и према појединим члановима, па макар ти закони били најбољи и најправичнији. Образовани чланови друштва морају свугде и у свакој прилици упознавати необразовану масу са свиме, што човек ваља да знаде, па да испуни своје место у друштву како ваља.

А како је у том погледу с интелигенцијом других, како с интелигенцијом нашег народа?

ДЕЧИЈЕ БОЛЕСТИ.*)

II. Глисте.

У дечијем телу, а на име у цреву пате се две животиње, које ту и само ту могу да живе. Те животиње су глисте и црвићи. То су животиње једнакога строја, само се разликују по њиховој ве-

личини, и месту где се коте. Глисте су велики црви; црвићи су мајушне глисте.

Глисте се баве обично у танком цреву, слазе отуд у дебело или се пењу у желудац и једњак. Оне су налик на оне глисте, што излазе из земље после кише; дугачке су 5—10 палаца, а дебеле 1 до 3 линије, имају јасно обележену главу, стањен реп и ружичасту боју. Путујући кроз цревни олуц, десило се већ, да су излалиле кроз уста и кроз нос на поље. Гдешто се урију у друге цреву суседне приборе и ту изазивљу разне болести. Црвићи су 2—5 линија дугачки, жућкасто беле

*) Види „Глас Народа“ за годину 1872. 37. број: 1. Нузла или афге; 42. број: 2. Наступ; 43. број: 3. Пролив; 48. број: 4. Кијавица (катар); 49. број: 5. Крајници — и „Глас народа“ за 1873. год. 8. број: 6. Ангина (гуштер); 16. број: 7. Хладна грозница (зимница); 26. број: 8. Мраса; 27. број: 9. Скрлетина; 29. број: 10. Богиње.

боје, имају стањен и сковрчен реп, којим шибају на све стране. Живе само у гузном цреву и долазе најдаље до ситог црева.

Обе ове врсте глиста налазе се само у дечијем или млађаном телу; код девојчица више него код мушког детета, код слабуњаве деце више него код здраве. Деца сиромашна пате више од њих него имућна, што сведочи, да осим хране и друге прилике морају сутицати, да би се накотиле; као влажан и хладан стан, недовољно чист ваздух и т. д.

Много се већ пискарало о томе, од куда се пате глисте у дечијем телу. Мисле људи, да је њихово семе у хлебу, у млеку, и према томе забрањују деци јести ову храну, без које се дечије тело и не може људски да развије. Да се глисте не излегу из млека, сведочи то, што их нема у одојчади; а да је њихово семе у хлебу, било би их и у цревима одраслих, који ретко пате од ове феле глиста. Дечији лекари су с тога велики пријатељи меса, и ако у месу крмећем, као и говећем има одиста јаја од глисте, и то од пантљикаре (тракавице) која је најопаснија за здравље дечије, и која се гдешто запати и у дечијем цреву.

Код нас Срба узимљу се дечије глисте с лаке стране, и наше се матере слабо паште да изгоне из дечијег тела ове пијавице њиховог здравља. А ваља знати, да, и ако глисте често саме собом одилазе, ипак гдешто могу да изазову опасне бољке; да проузрокују грчеве (фрас), капљу, ноћно бунцање и узетост целога тела. Свакако праве глисте сваку дечију болест опаснијом, него што је, кад дете не би имало и глисте у цреву.

Да бисмо сазнали кад има дете глисте, ваља да се обазремо на пре на опште, а за тим на местне знаке.

Општи знаци су: бледо лице, које на изменце порумени, обично на једној страни више него на другој. Очи су час тамне, час опет необично сјајне; околом њих се онајају плави прстенови. Зеница је обично раширена и гдешто се учини као да дете гледа зрикаво. Дете често конка прстом по носу вама. То чине кад што деца и кад немају глисте, али не тако често, и нису при том суморна. Кад се у цреву искоте повине глиста, (а може их бити 200 и 300) онда почиње дете да обузима ватруштина; сан му је испрекидан, трза се иза сна, а хоће и да дрекне од којекаквих снова. Сад почиње трбух да набриче, буде тврд као бубањ и дете дише тешко. Глас му се промени, била куцају јако, невестица га обузима, тајна га грозница подилази, око постаје мутно и суморно од главобоље, из носа хоће да се просне крв, а у мокраћи види се талог на дну суда.

Местни знаци су: бол у трбуху, који гдешто буде тако јак, да се деца вију као црви. Тај бол се пружа од пупка до желудца, и повећа деца могу да покажу, где их боли. Поред тога бола деца осећају свакад свраб на чмару (гузном цреву). Језик је посут белом облогом, уста су лепљива, укус је горак и блунав. Уста бале, а задах је из њих, особито с јутра, непријатан. Деца иначе добро једу, шта више, кад што су халава те ишту сваки час што за јело, и јели би свашта, што им се даде. Уз то пију често и многу воду. А кад се наједу и напију, они ригају и хоће кад што да избљују све што су изели. У том блуванку опајају се многе бале. Деца осећају бол у желудцу, и тај бол је све већи, што је мање хране у њему. Кад се испражњују, црева им јако крче и истурују много житких, жуто бојадисаних и с балама измешаних изметака.

Сви ови знаци скупа ваља да подсетите родитеље, давати њиховој деци лека од глиста; па и ако се не може порећи, да се на деци налазе многи од ових знакова и онда, кад немају глисте, ипак је добро у неизвесности дати им лека, већ и с тога, што се деца њиме добро ишчисте, а то им не може бити од штете.

Како се сумња на глисте обистини, а обистиниће се најбоље, кад се у изметцима дечијим нађу делови од глисте или читаве животињице, — ваља одмах гледати, да се дете очисти од те невоље. Пре свега треба пазити, да дете не једе свашта; не дати му зеља и воћа, па ни много брашна у води или млеку, а место тога давати му чешће говећу чорбу, по мало меса и вина с водом. *) Кад је хладно и влажно време, треба децу утоплити, а нарочито око трбуха што обавити. Тако радећи могу глисте изаћи и без лекарија. Ако не одићу, кад се промени храна, онда их ваља терати лекаријама. Најпознатији лек од глисте је семе од цине (суна), које се с тога што тера глисте зове семе од глисте. Овај се лек може добити у свакој апотеци самлевен и употребљава се само против веће глисте, што је у цреву. Једна кашика брашна од тога семена замеси се с медом као мекано тесто; с њиме се меша једна кавена кашика сирћета и даде детету да поједе. За неколико часова излазе уморене глисте с изметцима. Лек се може после неколико дана поновити, ако иза чишћења детету не олакша. Ако се дете не чисти добро, ваља му уз тај прахак дати да пије чешће по 1 кашику чорбе од мане (2—3 лота мане у 1/2 сатљика воде скуване). Где нема при руци семена од глисте, ту се могу употребити два кућевна лека: први је пелен, други

* У јужним пределима српским, где се деца још на сиси свикавају вино, рекоше ми, да слабо пате од глиста.

бели лук. Оба се кувају у млеку и дају деци за пиће, док се не ишчисте.

За ситне глисте или црвиће, што станују у гузном цреву, није потребно узимати лекове из нутра, него ваља само скупати бела лука у млеку и са стакленим шмрком уштрцати детету то млеко у црево. За мало ће се ослободити од својих досадних гостију. Кад се дете очисти од глисте, онда ваља за неко време пазити на храну, да се не би из нова искотиле, јер мужјаци црвићи тешко одлазе. За то је добро с временом поновити лек, кад већ видимо, да је нешто глиста одишло.

У Француској даје се деци за јело семе од бун-

дева, које, веле, да тера обе ове врсте глиста. Како у нас има много тога семена, могли би родитељи пробати, тим пре, што је то по себи невина храна.

Ако иза свих ових покушаја остану на деци они знаци, које смо мало пре набројали, то сведочи, да су се глисте или умножиле или добро уриле у дечијем цреву, и тада их ваља терати љућим лекаријама, а тајве може употребљавати само вешт дечији лекар. Кад већ знамо, да те животињице могу у злим приликама да уморе дете, онда не треба да оклевамо тражити за времена лека, да сачувамо живот онима, који су позвани, да чувају наш, кад изнемогнемо од старости.

Др. М. Ј.

ЗАБЛУДЕ И ПРАЗНОВЕРИЦЕ У НАШИМ ПОСЛОВИЦАМА.

Од Ђорђа Мандровића, пароха пештанског.

(Наставак.)

Нико није с оног света разбијене главе дошао.

Дабоме да нико није одонуд дошао, да нам каже, како је тамо и да ли ће тамо добри награђени, а рђави каштиговани бити. Но да ли би то по нас спасоносно било? Да ли би то нас од злих дела уздржало? Ено! робијаша нам долазе из тамница и доносе нам отуд најжалосније гласове; но у пркос томе, многа наша браћа никако да се опамете и својих недела обану. Какви смо сада, таки бисмо јамачно и онда били, кад би нам ко и разбијене главе одонуд дошао.

Но та оболност, што нам је онај свет одвећ мало познат, не треба да нас дотле занесе, да у правосуђе божје посумњамо и без икаквог зазора зла дела чинимо. Инглески мудрац Лок пита нас: „Који ће се разуман човек могућној опасности бесконачне беде изложити, кад с тим ништа не добија, ако и избегне адске муке? Поштен човек на против не меће дочење вечног блаженства на коцку, ако се у очекивању раја не превари. Је ли му нада основана, он је вечно срећан, превари ли се пак, опет није бедан, јер ништа више не осећа. С друге стране рђав човек није срећан, ако право има, а бесконачно је бедан, ако се у том превари. Како би луд морао онај бити, који на први поглед не би могао увидети, коју могућност у том случају ваља претпоставити!“

Нико себи злотвор није.

На први поглед изгледа, да се тој пословици ништа не да приговорити. Та ко би сам себи пакости чинио, ко би сам себе у главу тукао?

Но није тако! Загледајмо боље у наша дела и њихове последице, па ћемо се уверити, да су многи са своје непамети сами себи злотвори и то најжешћи злотвори.

Оставимо на страну картацију, пијаницу, лопова и убицу, те црне како своје, тако и својих породица душмане, па узмимо преда се само лењивца! Није ли он сам себи највећи злотвор? Не баца ли он сам себе у највећа зла?

Добро вели ова пословица: „Од лењости нема горе болести.“ Јер ниси ли никад лагао, она ће те научити лагати; ниси ли никада ником био дужан, она ће те нагонити, да се и задужиш; ниси ли се криво закљичао, она ће те и у томе поучити; ниси ли поцепан ишао, она ће те у издрто обући; не знаш ли, како је глад мучна и зима љута, лењост ће ти и у томе поуке дати; у кратко, она ће те сваком злу научити и изложити и поред ње ћеш свака добра пожелети.

Шта бисмо ми с оним човеком радили, који би из нас лаже и лопове направио, који би нас дотле довео, да сиротујемо, да гладујемо, који би нас до просјачког штапа и до вешала довео? Не бисмо ли га ми за нашег најцрњег злотвора држали и на њега праведну каштигу божју призивали? Па ипак се многи људи дотле заборављају, да сами себе у та грдна зла бацају, да сами себе на толике патње и невоље осуђују? Што би им тешко и најцрњи њихови злотвори учинили, то они сами себи чине!

Ма тешко је радити, тешко је црну земљу превртати!

Ти дакле ниси видео, како вредни људи, како млада момчад и девојке у шали, смеју и певању оне послове обављају, које ти за одвећ тешке држиш? Помучи се неки дан, па ћеш увидети, да ћеш се и ти на радњу навикнути, да ће ти после и најтежи послови као нека забава бити, ти ћеш се брзо уверити, да радити није баш тешко.

Но нека би у истину тешко било радити! Нека би стајало оно, што лењи Мађари веле: „кошење и копање је болест,“ „млаћење и копање је болест, а ко не верује нека проба,“ и „лудост је орати и сејати, а живот је сађурице плести,“ нека би, велим, све то тако било. Ма запитајмо се: Еда ли је лакше оскудицу трпети? Еда ли је лакше сиротовати и невољисати? Није ли то зар много теже и горе.

Нека би тешко било радити! Ма сећајмо се само: како је то слатко, кад радно доба пређе, па наступе дани одмора, дани живовања и благовања! Како се онда напрезања вредног човека богато награђују!

Лепо је рекао стари грчки песник Исијод:

„Дуг и стрмен је пут, који горе води блаженству,
Одviše храпав с почетка; но јеси л' већ на висини,
Лак је и угодан, ма како пре био тежак.“

Где се дакле радње тиче, ту се не угледајмо на којекакве лењивце и плетикотарице Мађаре, који са своје лењости пропадају, но угледајмо се на Немце, који се својом вредноћом свуда подижу и који ће и нас и Мађаре у слепце отерати, ако се за времена не освестимо. Не будимо себи злотвори!

Ни честиту теци, ни злочесту остави.

По мом мишљењу тако могу само непаметни и неправедни родитељи говорити и чинити. Што ће честит и вредан син и сам стећи, то не може служити за разлог, да се отац за њега не брине, да му ништа не остави. На против баш за то, што је син честит, ваља отац да му припомogne и олакша онај тешки труд, којим се до имовине долази. Ко је сам кућу кућио, само онај може знати, како се „тешко до сермије долази, кад се човеку откуд не привали.“

Злочестом сину јамачно за то не треба оставити, што ће растећи и не ће се заоставштином

користити! Но који је син тако покварен, да нема изгледа, да ће се и сутра поправити? И где је тај син, који је само својом, а није много више туђом, па и родитељском кривицом рђав постао?

Паметан дакле и праведан родитељ убедиће себе, да и злочестом сину ваља што да остави и равно оцу небесноме, који и праведне и неправедне својим сунцем обасјава, побринуће се и за добру и за рђаву своју децу.

Нови касани под реп кољу.

Ту пословицу обично потрзају старији људи, кад хоће да кажу, да млађи људи никаквог особитог знања немају и да све наопако раде. Ту се да боме разуме и то, да они т. ј. старији никад под реп не кољу.

Не да се порећи, да многи млади људи не могу се са старијима мерити; но и то се признати мора, да сви „нови касани“ нису баш тако прости и невешти, да у свачем сваком старијем морају уступити. Знање није својина средовечних и старих људи, није искључиво право извесних година, но као оно роба у дућану приступачно је сваком, ко је вољан, да га набави. За то има људи, који до тридесете године огромна знања прикупе, а има их опет, који ни у шездесетој не сазру, и као малолетни, као велика деца помру. За доказ, да „није памет у годинама, него у глави“ и да „ко је годинама млад, може бити памећу стар,“ ја ћу од многобројних примера само један да наведем.

Талијанац Ђовани Пико де Мирандола, који је крајем 15. века живео, није имао више до 16 година и њега бројаху међу прве познаваоце црквеног права у Болоњи. А после шест година, изнео је на јавност неких 900 питања, која су у најдубље и најтеже науке засецала и позивао је ма кога, да се о тим питањима с њиме препире. Према тако даровитим и вредним младим људма шта су многи и многи — стари касани!

ПЛОВИДБА ПО ВАЗДУХУ.

I.

У нашим крајевима бави се од некога доба париски ваздухопловац Ханри Бедет, диже се својим грдним балоном у ваздух, и изводи на ждрепчанику, који виси конопцима привезан о балону, свакојаке гимнастичке игре. Имали смо прилике чути, како маса нашега народа гледајући представе тога Француза држи посао му за „маштанију“ и придева му имена „татом“ и „грабанцијаш“. Глупавији међу простим светом бенетају и тако, да нам је тај „Вранцуз“ нанео најновији мраз и да ће нанети још и тучу и бог те пита каква зла и невоље. Код

таког дивана нег је тестирао, да проговоримо коју, како су људи дошли до тога, да се великим надуваним бешикама од платна пењу небу под облаке.

Човек је изумео лађе те с њима пресеца дебело море, човек је припрегао пару у своја кола те лети жељезницом преко равница и брда, преко клисура и кроз разривена брда. Сва је прилика да се људима одавно прохтело да се пењу горе у ваздух. Та не сања ли човек често да у сну лети, не види ли из дана у дан како тице лете, па ето да се и

у њему буди жеља, да има крила, да полети високо изнад земље, да се из тих плавих висина нагледа бела света и његових красота и дивота.

У књизи у којој се казује шта су људи све изумели читамо да је год. 1706. неки Француз Леран начинио неку лађу, којом би као оно што се у баснама бенета као аждаја косио по зраку. Француски бравар Босијер био је већ промућурнији и начинио је себи крила, која је мицао и ногама и рукама, те веле да је могао прелетети и преко воде. Још је промућурнији био неки бечки сахација Деген, који је год. 1808—1809. удесио клупу те јој је са стране привезао два велика амбрела, баш као оно што су у пиљарица. Ти амбрели били су му што тици крила, али се наш кукавни сахација љуто о-срамотио, кад је хтео да се покаже свету у Паризу, како уме да лети.

Данас већ знаде сваки паметан, да човека није природа створила да лети, јер би му била дала и крила и 50 пута јаче мишице.

Људи почеше мислити, како би да удесе да лете. Неки су били за то, да се праве за тај посао парне машине, онаке, као што су оне што терају пароброде и вуку жељезничка кола. Али то беше терет, који се тешко дизаше у вис.

Где се мисли, ту се и самисли. Дође свет на ту мисао, да кад танка бешика и мехур лете, док не пукну, за што не би летела и велика бешика од платна или тако звани балон. Балон је што и грдна бешика. Али да тако грдна бешика може да лети, ваља ваздух што је у њојзи да је лакши од ваздуха што је облива и притискује на земљу. Зна се да се угрејан ваздух растањи, да напири бешику и да је много лакши од обичнога ваздуха. Неки почеше пунити балоне простим угрејаним ваздухом, а неки опет другим врстама ваздуха, које су и тање и лакше него ваздух што га удишемо.

И овај Француз Бедет, што се пре неки дан у Н. Саду дизао у вис, угрејао је потпањеном сламом ваздух у своме балону. Тај угрејани ваздух напирио је балон и балон је полетео у вис, а кад се кроз одушку, што је оздо у балону, тај угрејани ваздух изравњавао са обичним ваздухом, балон је тонуо ниже и ниже, док није пао на земљу.

Таки балон начинили су прво браћа Монголфије, расплинили су ваздух у њему потпањеном хартијом и пустили су га 5. јуна 1783. у Анонеју у вис. Може се мислити, како се светина чудила и крстила, када се овај платнени, 6 хвата широки, балон надимао. Као што ватра растањи ваздух, те се измешан са ситним сагорелим честицама горива диже као густ дим у вис, тако је ту ватра растањила ваздух у балону, а тај растањени ваздух на-

пирио је балон и дигао га је у ваздух. Те балоне назвали су после Монголфијерима.

Париски професор Шарл изумео је после да пуни балоне плинџом од водика, који је тањи и лакши него наш ваздух за $14\frac{1}{2}$ пута. То је најлакша ствар на свету. Кад напириш балон овим водиком, тај исто тако ћина као напирена бешика, коју би загњуривао у воду. Пустиш ли је, то ће бешика искочити изнад воде, као што ће и балон полетети у ваздух.

Да вам казујем, како се овај водик прави и добија, морао би дуљити разговор. Тај водик гори у фењерима по великим варошима и сви га знају по немачкој речи гас.

Тај професор Шарл начинио је дакле велики балон од платна, уволтио га је смолом, да не одише и да не прокисава и пустио га је 27. авг. 1783. пред грдном светином уз пуцњаву прангија у Паризу. Балон се за 2 минута диже 500 хвата високо и паде после $\frac{3}{4}$ сахата, пет сахата далеко од Париза у једно село. Можете мислити, да су и ту француски сељаци по њиховом адету диванили о машинијама, халама, грабанцијашима. Дигла се била и кука и мотика, али нико да крочи близу, док није један мајчин јунак опалио из пушке те пробио на балону руну, на коју је водик излапио, а балон се сплинио, а добра браћа помислише, да су га убили. Имали су ту после будаци и мотике посла, док су се онако поштенски намлатали тога невиђеног чудовишта. У неко доба, када је професор Шарл из Париза стигао, лежао је његов красни и скупи балон већ сав у дроњцима.

Док је професор са својим друговима правио други већи балон, дотле је и један од оне браће Монголфијера 19. септ. 1785. опет направио велики балон, растањио је у њему ваздух загрејавши га потпањеним сламом и памуком. Балон је тај узлетео 300 хвата и понео је собом прве ваздухопловце — једнога овна, једну патку и једнога петла. После 8 минута пао је балон доле, а животињи није ништа фалило.

Но браћа Монголфијери нису мировала, док нису начинила још један балон, о који су обесили велику корпу, у коју седоше први пловци Розијер директор музеја и племић Арланд. Тај балон био је тако начињен, да је на огњишту под њиме и кад се дизао горела ватра. После 25 минута спустише се срчани пловци $1\frac{1}{2}$ миљу далеко од места на ком су се били уздигли — а дивљењу и чуђењу не би краја.

После неколико дана већ беше онај професор Шарл направио нови балон и напирио га плинџом од водика. Тим балоном уздиже се у вис професор

Шарл и неки Робер и дигоме се 300 хвати у вис, а спустише се у једној долини. Таман је Робер изишао из корпе, а балон олакшан тим теретом диже се с нова у вис са Шарлом и узнесе га 1600 хвати високо. Кад су се први пут спуштали, баш је сунце седало; а када се Шарл поново уздигао, видео је још једном са те висине како сун-

це седа, и тако је он тога дана видео како сунце два пута седа. После 35 минута спустио се срећно на земљу.

Од то доба учесташе људи, који се дизаху балоном у вис. У другом броју приповедићемо један таки пут из новијега доба и узећемо да припове- димо један од најзанимљивијих.

Б Е Л Е Ш К Е.

34. (Вашице на лишћу.) То су врло штетљиве животињице. Начичкају се који пут хиљадама на младим изданцима и на лишћу, па га са свим исисају. Лишће се од њих скуњи, па на послетку и угине, увехне. Скоро свака биљка као да има за себе по неку врсту вашица. Боја је тима вашицама различна: по највише су мање више зелене, а има их и црвенкастих, мрких и црних.

И ако су врло сићушне животињице, ипак почине грдна квара на биљкама. На срећу, ретко их је кад наћи на са свим здраву, снажну биљу. Обично тек кад почне која биљка да куња, онда ево и њих гомилама, да је још горе стамане.

Тога гада не може човек по који пут никако да се ослободи, а који пут врло тешко. Не помаже, да се биље посипа прахом од дувана, самораслим сумпором, да се полива водом, у којој је куван кромпир, водом, у којој је куван дукан и т. д. Све то више штети биљу, него вашицама.

Најбоље и најсигурније средство је: дим од рђава, љута дувана.

Поједине биљке можемо од вашица ослободити, кад запалимо дукан у луци, па онда дим из луле дувамо на биљку. Цвеће у лонцима ослободићемо од вашица, кад узмемо више лонаца, па их метнемо све на сто (астал) и одозго покријемо дебелом марамом. Онда се исто онако запали лула дувана, па дим дува под мараму све дотле, док вашице не поцркају.

Вашице са каранфила могу се по који пут растерати и тиме, кад се неколико дана узастопце међу лонци у росну траву.

Осим тога се могу растерати вашице и тиме, кад се по лишћу посипе прашак од гинса или креча.

Покрај тога имају те вашице непријатеља својих и међу осталим животињицама. Тако су им крвни непријатељи: мрави, неке врсте стеница, зоља, па и сама буба мара.

Ваља само погунити бубе маре, па је у затвореном простору метнути на оне биљке, на ко-

јима има вашица. За кратко време ће их све стаманити буба мара.

35. (Дивљи кестен као крма.) У Чешкој су пре неке године покушали, да стоку ухрањују дивљим кестеном, у место којом другом храном. Покушај им је тај испало врло срећно за руком. Узели су најпре 2 вола, па су им давали на дан свакоме по 4½ фунте прекрупљена кестена, 15 фуната сена и 8 фуната сламе. Тако су их хранили за 42 дана и за то време је сваки во постао у 93½ тежи, дакле је на дан расла им тежина за 2¼ фунте. Друга 2 вола хранили су са исто толико прекрупљена жита и са исто толико сена и сламе. Тежина овим двома воловима расла је на дан само за 1½ фунту.

Да би се осведочили још боље која крма боље храни, узели су опет она прва 2 вола, што су их хранили за 42 дана прекрупљеним кестеном, па су им после за друга 42 дана давали у место кестена исто онолико прекрупљене ражи и грахорице. Па шта нађоше? Иста она 2 вола, којима је тежина пре расла на дан за 2¼ фунте, постајаху сада на дан тежа само за 1¾ фунте.

Из свега тога излази, да кестен у полу боље храни, него жито. Кад 46 фуната прекрупљене ражи и грахорице дају исто толико хране колико 100 фуната сена, онда вреде 20 фуната прекрупљена кестена, колико и 100 фуната сена.

И у томе су се осведочили, кад се кестен прекрупни заједно с кором, онда га одмах с почетка стока једе врло радо. Кад се метне прекрупљен кестен и прекрупљено жито једно поред другог, стока ће халаљиво јести кестена, а жита не ће ни окусити. Кад нестане кестена, волови по више дана не ће жита никако ни да једу.

36. (Дивљи кестен као сапун.) Узме се кишнице 3 холбе, па се помеша с брашном од 2 ољунтена и измлевена кестена, остави се тако да постоји 12 сахата, за тим се вода излије, угреје и употреби за прање.

Л И С Т А К.

ШТА БИВА ПО СВЕТУ.

Наши крајеви.

Нови Сад 2. маја.

(Угарска). Једва једном почело се угарско министарство бавити озбиљно нашим црквено-народним стварима. Пре неколико дана држало је министарски савет, коме је председавао краљ, а у коме учествоваше и хрватски бан, Мажуранић. У своме савету доконало је министарство, да се сазове у Карловце конгрес, који би пре свега имао да избере митрополита. Отуд' одуд', па опет стара песма. Бадава се говорило и писало толико о томе, да наше народно-црквено право на ни обичајне зна за таке саборе, којима је посао само да бирају митрополита; влада једно те једно. Ал' узмимо, да се народ приволи, па да пристане и на тај сабор, мисли ли влада, да ће се народни посланици, да ће се конгрес упустити у избор митрополита, пре но што је сигуран начин, по коме ће бирати митрополита? Ако то мисли, влада се љуто вара, као што се вара и у томе, ако мисли да ће и иначе изиграти конгрес и народ. Не кажемо, да избор митрополита није нуждан; много би што шта на црквеном пољу боље стајало, да смо до сада већ имали митрополита, који би био народу пријатељ. Ал' ако је сва ствар само у томе, да добијемо само митрополита, који би можда разоравао и ово, што се толиком муком на пољу црквено-школском подигло, то нека буде влада уверена, да ми волимо остати и даље без митрополита, ако нам иначе не буде ујамчено извршавање нашег права на томе пољу, и да ће се конгрес и по други пут без упуштања у избор митрополита разићи. Наша је ствар јасна као сунце. Ми имамо права да уређујемо самостално наше црквене и школске ствари, и у томе не би нам смео сметати нико, а најмање угарска влада, која је позвана да право и законе од туђег нападаја брани, све док се ми држимо граница, које су обележене самом нарави ствари. Држава имаде у нашим црквено-народним стварима само право надзора и ни шта више. То признаје и према томе се влада угарска влада напрема осталим вероисповестима, на према протестантима, чивутима и т. д.; шта више то признаје влада и према нашој вероисповести кад се тиче Романа. У толико више морала би се држати тога начела према нама, који имамо своја привилегијална права у том обзиру, којих остале вероисповести и народи немају. Или смо ми зар изван закона у овој држави!?

Влада је покушавала кроз ово две године и митом и претњом и прогоном да нас сломије ил' приволи, да се одречемо свога права. Како је прошла, знамо ми, а зна и она. Данас влади не преостаје друго, ако хоће да поправи оно, што је до сада покварила, него да допусти српском народу, да уреди самостално своје црквено-школске ствари. Не узхте ли влада то, народ ће сносити и на даље триељиво повреду својих права; али колико може шкодити незадовољство српског народа у извесним приликама општој домовини — о томе ваља трипут да размисле господа на министарским портфељима у Пешти!

Сад баш дознадосмо, да је опет држан министарски савет ради наших црквених ствари, у коме је подробно опредељен начин, кога ће се држати према конгресу, који ће се што пре, сигурно тамо јула ил' почетком аугуста сазвати. —

Др. Мих. Полит-Десанчић, поднео је сабору предлог, кога потписаше и остала три посланика из бивше Крајине: Лаза Костић, Бабеш и Ђен. Дода, и разложи га је у подужем красном и одмереном говору. У предлогу се захтева да сабор изашље из своје средине одбор из 12 лица, који ће потанко испитати све терете, захтеве и жеље бивших крајишника, који су наведени у 11 тачака у предлогу. Као што чујемо, сабор је пажљиво слушао говор Политов, а левица му је местимиче и повлађивала. Пештанске повине говорећи о томе предлогу, веле, да има у њему по где што, што би се имало усвојити и ради тога неке бар за сада нису противне изашилању тога истражног одбора. Како ће се пак сабор у тој ствари држати, каквим ће се гласом одазвати на речи бивших крајишника, што потеклоше из политових уста, то ћемо видети, кад та ствар дође на дневни ред. — На Мађарима је сада, па да се опријатеље с бившим крајишницима.

Страни свет.

(Турска.) Као што зна сав свет, нико није тако рђав платиша као турска држава; али нико није тако сарамерно толико ни дужан као Турска. За то што Турска не може да плаћа ни камате од својих дугова, не ће нико да јој позавима више новаца; а новаца Турска треба и то врло много. Размишљајући султанова влада о начину, којим би се до новаца дошло, смислила је да се послужи доста срамним начином, неком врстом конкурса. У ту сврху отишао је Садик паша пре неког времена у Париз и тамо је у име султаново уговорио са четири банкарке куће, да му оне набаве пре свега новца, што је потребан за грађење турских жељезница, а за тим веће своте за државне потребе. За њихову сигурност, Турска неки део својих доходака даје комисији, у којој су осим велесилате заступљене банкарске куће. Комисија та плаћаће од доходака камате на дугове Турске и мало по мало одуживати исте. Евала! Ко да се не диви вештини Турске владе! Само је штета, што Турска ни на тај начин неће добити много новаца, јер ко би још имао сигурности у турским дохотцима!

(Русија.) Многе черкеске породице селе се из Русије у Турску. —

Цар Александар отпутовао је с великим кнезовима Константином и Алексијем и великом свитом преко Берлина у Инглеску у походе инглеској краљици.

ОДГОВОРИ АДМИНИСТРАЦИЈЕ.

Г. Ст. Вучићу. Мартонош. Примили смо претплату 2 фор. Шаљемо лист од 1. маја. Или би можда желели од 1. броја?

Г. Недељку Субатином, Чуруг. Стара администрација незна ни за какав сув и ша к претплате ваше од пр. год., с тога изволите поновити претплату од 1. маја да вам неби обустављали листа.

Г. Манојлу Тошићу, пароху Срп. Ст. Милуш. Пређе сте послали у 2 маха по 1 фор. и сада 2 ф., ту је вишка 1 фор. На што?

Претплатити се може на све бројеве од почетка до краја године са 3 фор., или од 1. маја до 31. децембра са 2 фор., на четири месеца 1 фор.

Админ. „Гл. Народа“.